

NAJVYŠŠÍ KONTROLNÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Priemyselná 2, 824 73 Bratislava 26

Kancelária predsedu

Odbor komunikácie a styku s verejnosťou

Elektronické náramky len minimálne podporili projekt alternatívnych trestov

Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky (NKÚ SR) uskutočnil kontrolu zameranú na proces zavedenia a následného využívania elektronického monitoringu odsúdených a obvinených osôb. Kontrolná akcia bola zaradená do Plánu kontrolnej činnosti úradu na rok 2016 ako mimoriadna kontrola na základe aktuálneho celospoločenského dopytu. NKÚ SR vo svojich zisteniach konštatuje, že sa zatiaľ nepodarilo dosiahnuť deklarované prínosy zo zavedenia systému, ktoré mali prispieť k úspore nákladov na väzenstvo. Elektronické náramky len minimálne podporili ukladanie alternatívnych trestov a ich počet zostal v porovnaní s obdobím pred realizáciou projektu takmer nezmenený. Na základe záverov kontroly je možné konštatovať, že systém po naštartovaní projektu vykazuje vysokú mieru neúčinnosti a neefektívnosti, nie sú naplnené jeho základné ciele a očakávané prínosy pre spoločnosť.

Národný projekt zavedenia elektronického systému monitoringu obvinených a odsúdených osôb (ESMO) realizovalo Ministerstvo spravodlivosti SR, bol spolufinancovaný z prostriedkov Európskej únie prostredníctvom Operačného programu Informatizácia spoločnosti a do ostrej prevádzky bol nasadený 1. januára 2016. Hlavným dôvodom jeho realizácie bol záväzok rezortu spravodlivosti v rámci Programového vyhlásenia vlády SR 2012 – 2016, podľa ktorého sa malo ministerstvo zamerať na možnosti ukladania alternatívnych trestov a na prevenciu trestnej činnosti.

Zistenia NKÚ SR

Kontrolóri preverovali proces zavedenia a udržateľnosti projektu ESMO, vrátane jeho financovania od vypracovania štúdie uskutočniteľnosti až po zhodnotenie prínosov a analyzovanie príčin nenaplnenia očakávaných výsledkov. Kontrolované obdobie predstavovali roky 2015 a 2016. Zistenia kontrolórov NKÚ SR nasvedčujú tomu, že využitie elektronického monitoringu osôb je minimálne. V roku 2016 bol počet kontrolovaných osôb technickými prostriedkami ESMO len na úrovni 25 ľudí, čo je 1,25 % z cieľových 2 000 osôb ročne. Z tohto počtu bol udelený trest domáceho väzenia ôsmim ľuďom (tabuľka nižšie). Zavedenie systému do praxe nedosiahlo stanovené zámery a prínosy, a to zvýšiť intenzitu ukladania alternatívnych trestov, vyriešiť kapacitný problém väzenstva a dosiahnuť tým úsporu verejných financií. Pri súčasnom počte monitorovaných osôb a miere využívania ESMO hrozí riziko nedodržania návratnosti investície, ktorá bola v analýze vyčíslená na 6 rokov. Najvyššia kontrolná inštitúcia napriek tomu pozitívne hodnotí snahu rezortu spravodlivosti riešiť zatiaľ nedostatočné využívanie elektronického monitoringu osôb monitorovaním pohybu a činnosti 270 odsúdených v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody.

Kontrola preukázala značné nedostatky, najmä vo fáze prípravy, teda už pri obstaraní a vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti ESMO. Zákazka bola realizovaná formou prieskumu trhu, avšak uchádzač nemusel preukázať skúsenosti s obdobnou prácou, stačil doklad o oprávnení podnikáť v danej oblasti. Taktiež doba na vypracovanie štúdie bola neprimerane krátka, a to dva týždne od uzavretia zmluvy. Podstatná časť štúdie – nákladovo výnosová analýza – bola spracovaná nedostatočne a nezrozumiteľne.

Rezervy boli identifikované aj pri riadení projektu, keďže nebolo preukázané vedenie rizík počas a po realizácii projektu, čo bolo podmienkou zmluvy o poskytnutí nenávratného finančného príspevku. Pôvodný rozpočet projektu predstavoval sumu maximálne 26,7 mil. eur, čo vychádzalo zo štúdie uskutočniteľnosti a zodpovedalo kalkulácii pre 2 000 elektronických náramkov ročne. Okrem týchto výdavkov boli čerpané aj zdroje z kapitoly ministerstva spravodlivosti na hardvér a softvérové licencie vo výške 358 800 eur. Celkové výdavky sa tak navýšili na takmer 27,3 mil. eur. NKÚ SR konštatuje, že robustnosť systému nadimenzovaná už v štúdiu uskutočniteľnosti, nezodpovedala reálnej potrebe a možnostiam využívať ESMO pre cieľovú hranicu 2 000 osôb ročne. Nevyužitím systému v predpokladanom rozsahu zároveň dochádza k výraznému predraženiu servisu, ktorého cena bola stanovená na takmer 3,9 mil. eur ročne. K čiastočnému zrealizovaniu servisných nákladov došlo v auguste 2016 uzatvorením dodatku k servisnej zmluve, ktorým sa dosiahlo zníženie ceny za servis v roku 2016 o 210 300 eur a v nasledujúcich rokoch o takmer 750-tisíc eur ročne na 3,1 mil. eur. Nedostatky boli zistené aj pri správe majetku obstaraného z projektu ESMO, najmä vo vykonávaní inventarizácie, vedení účtovníctva a zabezpečení ochrany majetku.

Odporúčania NKÚ SR

NKÚ SR ministerstvu odporučil využiť všetky možnosti, ktorými disponuje, na zintenzívnenie využívania alternatívnych trestov, a to podaním návrhov na úpravu legislatívnych zmien, ktorými sa rozšíri spôsob využitia ESMO v trestnom a civilnom konaní, pokračovaním v školeniach sudcov a prokurátorov, ako aj probačných a mediačných úradníkov. Publicitou o projekte zvýšiť informovanosť odbornej aj laickej verejnosti. Ak sa totiž počet udeľovaných alternatívnych trestov nebude výrazným spôsobom zvyšovať, bude aj tento projekt patriť k tým projektom, ktoré predstavujú neefektívne vynakladanie verejných zdrojov. Úrad zároveň odporučil rezortu spravodlivosti uzatvoriť dohodu s Generálnou prokuratúrou SR o vykonávaní predbežného šetrenia už v prípravnom konaní a zabezpečení obligatórneho využitia systému monitorovania v rámci ochranného dohľadu po prepustení z výkonu trestu. Takisto odstrániť zistené nedostatky v súvislosti s ochranou majetku obstaraného z projektu ESMO, konkrétne v postupe pri inventarizácii, zabezpečení hmotnej zodpovednosti, v realizovaní právneho presunu majetku ESMO na iné subjekty.

Zavedením projektu sa zatiaľ nepodarilo a zrejme ešte dlho nepodari vyriešiť základné problémy, ktoré boli dôvodom na jeho realizáciu, a to veľmi nízka miera udeľovania alternatívnych trestov a dlhodobá nedostatočná kapacita slovenských väzňov. Analýza príčin tohto stavu poukazuje na rezervy v legislatíve, ako aj v technických a organizačných podmienkach, a v neposlednom rade aj v ľudskom faktore – v práci probačných a mediačných úradníkov aj v rozhodovaní súdov. Komplexný prínos zo zavedenia ESMO nebolo možné vzhľadom na krátku dobu jeho aplikačnej praxe kvalifikovane posúdiť.

Tabuľka: Počet monitorovaných osôb

Druhy monitoringu	Počet monitorovaných osôb
Monitoring trestu domáceho väzenia	6
Monitoring zákazu priblíženia k osobe	3
Monitoring zákazu priblíženia k obydlu	4
Monitoring povinnosti zotrvania v povinnej zóne	4
Monitoring zákazu priblíženia k chránenej osobe + zákazu priblíženia k obydlu	5
Monitoring zákazu priblíženia k zóne + povinnosť zotrvania v povinnej zóne	1
Monitoring trestu domáceho väzenia v kombinácii sa zákazom požívania alkoholu	2
Spolu	25